

RAZPOKE V SKALI

mag. Borut Peršolja

Ulica Simona Jenka 13a, SI – 1230 Domžale, Slovenija

borut.persolja@guest.arnes.si

IZVLEČEK

Razpoke v Skali

Ustanovitev Turistovskega kluba Skala pomeni kakovostno dopolnitev dotedanjega delovanja Slovenskega planinskega društva. Obnovitev njenega delovanja po drugi svetovni vojni ni bila smiselna, ves čas pa je bilo in je še vedno aktualno skalaško pojmovanje in njihov odnos do gora. Ob Planinski zvezi Slovenije je zato Slovenski gorniški klub Skala – zveza gorniških klubov druga planinska organizacija, ki deluje v slovenskih gorah. Pripadnost idejam Skale, kot demokratične, domoljubne in nepolitične organizacije, se izraža z dejavnostjo v gorah in v dolini.

KLJUČNE BESEDE

gore, gornišstvo, Turistovski klub Skala, Slovenija

ABSTRACT

Cracks In The Tourist Club Skala

The establishment of the Tourist Club Skala signifies an important supplementation to The Slovene Mountaineering Society's work up until that point. Resuming with the activities after no longer made sense after, however, their concepts and attitude towards mountaineering remained very much alive. This is why the Union of the Tourist Clubs Skala was the second mountaineering organization operating in Slovenian mountains, next to the Alpine Association of Slovenia. Belonging to the ethos of Skala, a democratic, patriotic and non-political organization, is reflected in the activities in the valley as well as in the mountains.

KEY WORDS

mountains, mountaineering, The Tourist Club Skala, Slovenia

1 Uvod

V sedanjosti ne govorimo več o objektivnosti zgodovinskih virov. Lastne interpretacije, številna literarna, strokovna in znanstvena dela, odmevna pričevanja, različni medijski odzivi na iste dogodke, subjektivnost virov, pomembne ali pozabljene muzealije in preračunljivost s podatki, dejstvi so pripeljale do tega, da enotne zgodovinske resnice enostavno ni (več). Resnic je toliko, kolikor je ljudi, ki se z resnico ukvarjajo. Strokovno gorniško delo je zato aktivno prepletanje interpretacij zgodb iz različnih časovnih obdobj. Razumevanje časa skozi večplastne interpretacije predmetov, raziskave arhivskega gradiva in vključevanje pričevanj so nujno zaznamovani s subjektivnostjo.

Kako sporočiti večplastnost dogodkov, ki smo jim bili priča, ali dogodkov, o katerih so nam govorili naši predniki? Enotnih interpretacij ni. Muzeji in sorodne ustanove morajo biti odprti za spoznanje, da je treba zgodbe predstaviti iz različnih zornih kotov. Muzejski (gorniški) predmet ni nikoli nevtralen, tudi (časovni in krajevni) (gorniški) prostor ne. Bistveno je torej, da znamo interpretacije preteklosti brati skupaj z drugimi in tako sestaviti širšo sliko. Šele različne subjektivne interpretacije skupaj sestavijo (objektivno) zgodbo.

Nihče si ne more več prisvojiti pravice, da ponudi eno samo podobo (tudi gorniške) preteklosti. Zgodbe se ne pripovedujejo več od zgoraj navzdol ali celo po kakšnem nareku, temveč se oblikujejo skozi vsakdanje izkušnje in občutke ljudi, ki so tudi povabljeni, nagovorjeni k njihovem soustvarjanju. Tudi kolektivni gorniški spomin se ne oblikuje skozi enoglasno pripoved ali kulte osebnosti, temveč na podlagi vključevanja, ki vse spomine sprejema kot enako pomembne. Naloga muzeja in sorodnih ustanov ni, da podaja mnenja ali celo obsodbe, ampak mora obiskovalcu ponujati razumevanje preteklosti še z drugih zornih kotov, kot je njegov lastni.

2 Srečevanje s Turistovskim klubom Skala

Za Turistovski klub Skala sem verjetno prvič slišal leta 1982, ko sem kot desetletni otrok opravil Planinsko šolo. V tistem času smo se mladi v Planinskem društvu Domžale pomerili na društvenem kvizu (gre za predhodnico sedanjega Državnega tekmovanja Mladina in gore) iz poznavanja delovanja Turistovskega kluba Skala po gradivu (B. PERŠOLJA 2017b), ki ga je skrbno in zanimivo pripravila Jasna Gnidovec (poročena Kos). (Leta 1993 je to gradivo dopolnil Miha Pavšek, saj so ga v roke vzeli

tekmovalci in tekmovalke petega Državnega tekmovanja Mladina in gore, ki je o Turistovskem klubu Skala to leto potekalo v Ilirski Bistrici (B. PERŠOLJA 2010)).

Kot se velikokrat zgodi, sem si od takrat zapomnil predvsem zlohotni (medijski) pomen kratice TKS – Trapasti klub samomorilcev (namesto Turistovski klub Skala), po nesreči Karla Tauzherja v severni steni Turske gore (28. junija 1921). Dobro pa se spomnim velikega živobarvnega znaka Turistovskega kluba Skala s planiko v sredini, ki ga je za domžalski kviz lastnoročno narisal učitelj likovnega pouka na OŠ Venclja Perka v Domžalah Anton Pajer (bil je tudi moj razrednik na predmetni stopnji).

Od takrat sem bil okužen s skalaškim virusom, zanimanje je občasno preraslo tudi v konkretni dotik katere od znamenitih skalaških poti in alpinističnih smeri ter seveda dopolnjevanje že znanega ob novo zapisanem in objavljenem. O Skalaših mi je ob različnih priložnostih pripovedoval Jaka Čop (B. PERŠOLJA 2011b), ki je bil njihov član in je vsako priložnost izkoristil za obujanje spominov. Za razliko od uradne gorniške zgodovine, je konec skalaškega obdobja postavljaj na točno določen datum: 28. junij 1945, ko sta Joža Čop in Pavla Jesih prva preplezala Centralni steber v Triglavu (danes znan kot Čopov steber; žal pa ne kot Čopov-Jesihin steber).

Posebno obdobje zanimanja je bilo pisanje geografskega diplomskega dela Geografski problemi imenoslovja Kamniško-Savinjskih Alp (B. PERŠOLJA 1997). Takrat sem se – ob veliki vzpodbudi Franceta Malešiča – posebej poglobil v gorniško, imenoslovno in publicistično delo dr. Henrika Tume in zdelo se mi je, da stopam po njegovih stopinjah in nadaljujem njegovo (skalaško?) delo. Leta 2000 sta ponovno izšli njegovi deli (H. TUMA 2000a; H. TUMA 2000b), ob tem sem spoznal Vladimirja Habjana, ki me je – glede na to, da sem diplomiral iz zemljepisnih imen Kamniško-Savinjskih Alp – povabil za pisca spremne besede in recenzije. Odgovorne naloge si ob skromnem začetnem znanju nisem upal prevzeti (nalogo je odlično opravil dr. Dušan Čop). Habjana sem kasneje predstavil predsedniku Planinske zveze Slovenije Andreju Brvarju, ta pa ga je povabil za urednika Planinskega vestnika (B. PERŠOLJA 2014).

V to obdobje se seveda umešča tudi ustanovitev nove Skale. Prejel sem vabilo na dogodek aprila 1997, ki ga hranim v osebni arhivu, a se ga nisem udeležil.

Turistovski klub Skala je ponovno stopil v ospredje mojega zanimanja leta 2011 po ogledu razstave Trden kakor Skala – 90-letnica ustanovitve Turistovskega kluba Skala, v predverju Cankarjevega doma v Ljubljani v času 5. mednarodnega festivala gorniškega filma (MUZEJSKA ... 2011). V naglici si razstave nisem utegnil pogledati dovolj zavzeto in natančno, računal sem na to, da si jo bom pogledal v miru še kdaj kasneje ali vsaj na svetovnem spletu (B. PERŠOLJA 2017c). Do tega ni prišlo, mi je pa že takrat »nekaj« vzbudilo pozornost in to »nekaj« je ponovno prišlo na dan ob izidu istoimenskega kataloga in knjige (E. GRADNIK 2011; E. GRADNIK, P. MIKŠA 2017).

3 Trden kakor Skala

Za obuditev spomina in kot nastavek nadaljnje razprave zgolj nekaj oprimkov:

Na ustanovnem zboru Turistovskega kluba Skala je bilo sklenjeno: »Klub ima namen: gojiti in širiti turizem v vseh panogah« (E. GRADNIK, P. MIKŠA 2017, str. 33). Dogovorjeno je bilo: »Slovenskemu planinskemu društvu bomo stali vsekakor ob strani. Nismo konkurenca« ... »Pri delu za napredek slovenskega planinstva bo Skala podpirala matico – Slovensko planinsko društvo« (V. ŠKERLAK 1961, str. 366–367). Drugi predsednik Turistovskega kluba Skala Stanko Tominec je Slovensko planinsko društvo videl kot gospodarsko, Turistovski klub Skala pa kot vzgojno organizacijo.

Ob 40. obletnici Skale je skalaš in predsednik Planinske zveze Slovenije dr. Miha Potočnik zapisal: »Skala ni rušila, čeprav je nastala iz upora, temveč je gradila«. »Skalaši niso bili nobeni nadljudje, zvezde, niti kdo ve kakšni posebneži. Bili so produkt razmer in stremljenj tedanjega časa, novo mlado vino, ki je vrelo v pretesnih starih sodovih in ki je zato nujno moralo te sodove razgnati«. »Osvobodili so naše planinstvo in alpinizem občutka manjvrednosti pred tujci in občutka podrejenosti ... Tako tudi obnovitev Skale ni bila in zaenkrat še tudi ni aktualna, aktualno pa je še vedno njeno pojmovanje gora. Kadar pa bo spet toliko novih idej, novih programov in stremljenj, kot jih je bilo svoj čas, jih bo – kot doslej – PZS morala upoštevati in prevzeti ali pa bo novo vino razganjalo stare sodove« (M. POTOČNIK 1961, str. 361–365).

Turistovski klub Skala, ki je ob ustanovitvi štel 23 članov, kasneje je imel podružnice v Bohinju, na Jesenicah in v Celju/Lučah, je markiral planinske poti, gradil bivake, gojil

alpinizem, sankanje in smučanje, fotografsko in publicistično dejavnost, organiziral prve odprave in imel reševalno moštvo. Leta 1940 se je preimenoval v Alpinistični klub Skala in med drugo svetovno vojno prenehal delovati (SKALA 1997, str. 91; SKALA 2011, str. 1308). Še živečih članov in članic Turistovskega kluba Skala ni več.

4 Ustanovitev nove Skale

V Sloveniji imamo dve planinski organizaciji: Planinsko zvezo Slovenije in Slovenski gorniški klub Skala – zvezo gorniških klubov.

»Dne 28. septembra 1995 pa je (*duh Skale, opomba BP*) ponovno oživel z ustanovnim občnim zborom Slovenskega gorniškega kluba dr. Henrik Tuma v Ljubljani« (E. GRADNIK 2011). Dve leti kasneje, 26. aprila 1997, je bila na Knezovi domačiji nad Robanovim kotom sklenjena pogodba med Slovenskim gorniškim klubom dr. Henrika Tuma in Gorniškim klubom Savinjske doline o ustanovitvi zveze gorniških klubov z imenom Slovenski gorniški klub Skala – zveza gorniških klubov.

»23. junija 1997 je bil ustanovljen Slovenski gorniški klub Skala – zveza gorniških klubov. ... Tako duh skalaške misli še vedno živi« (E. GRADNIK 2011). Statut nove Skale v 3. členu določa: »Slovenski gorniški klub Skala – zveza gorniških klubov je ustanovljen z namenom, da združuje gorniške klube in goji slovensko gorniško izročilo in zavest v duhu vrednot in tradicije Turistovskega kluba Skala (T.K. Skala), katerega naslednik je« (STATUT SKALA ...). Člani nove Skale si bodo »prizadevali gojiti ideale gornišstva in ljubezen do domovine, predvsem pa nadaljevati tradicijo Turistovskega kluba Skala. Katerega člani so bili znani slovenski gorniki in alpinisti« (NEKOČ SPD 1998, str. 11).

Skoraj petindvajset let zatem Bojan Pograjc opisuje tedanje dogajanje, ko so se Janez Janša, Tone Jeglič in on vračali s ture v Lepem Špičju. »Ko so stopili iz redkega macesnovega gozdiča na jaso pred strugo Suhega potoka, se je Janez, hodeč nekaj metrov spredaj, ustavil in obrnil proti prijateljema. V takrat še dokaj kleni dolnjščini je spregovoril raju pod Triglavom in prisotnima: »Ne, ne, ne bomo počivali, zgolj predlagati vama želim, da ustanovimo slovenski gorniški klub, ki bo moralni naslednik Turistovskega kluba Skala in Alpinističnega kluba Skala. S tem bomo v naši samostojni domovini Sloveniji osvobodili gorniški duh, ki je izgubil svojo vsestransko svobodo pred petdesetimi leti. Saj sta za to?«« (POGRAJC 2021, str. 14).

Na dogajanje se je odzvala Planinska zveza Slovenije. Andrej Brvar, njen takratni predsednik, je ustanovitev nove Skale pospremil takole (A. BRVAR 1998; B. PERŠOLJA 2008a): »Dobili smo novo zvezo s polnim imenom Slovenski gorniški klub Skala, zveza gornjskih klubov. Tudi v tem pogledu smo se priključili nekaterim državam, kjer člani, ki so jim gore ljube, združuje več med seboj konkurenčnih društev in zvez. ... Na prvi pogled se zdi, da se zgodovina ponavlja, kajti v več kot stoletni zgodovini slovenskega planinskega društva se je nekajkrat zgodilo, da so se ideje o udejstvovanju v gorah preverile in izpilile v društvih, ki so bila sicer povezana s Slovenskim planinskim društvom, a so delovala samostojno izven njega. Drenovci in Skala sta najbolj izrazita predstavnika. Z odpiranjem novih področij udejstvovanja v gorah so predvsem Skalaši v obdobju med obema vojnama organizacijo vsebinsko obogatili in jo iztrgali iz hotelsko-gostinske usmeritve, kot so radi očitali takratnemu Slovenskemu planinskemu društvu. ... V isti sapi pa je potrebno tudi dodati, da je Slovensko planinsko društvo vedno zmoglo dovolj poguma, da je nove ideje in vsebine privzelo. Vsebinsko sicer prodorna društva niso bila dovolj organizacijsko močna in zrela, da bi se obdržala, zato so sčasoma, ko so se njihove ideje in vsebine »prijele«, opešala in prenehala delovati ali pa so se preprosto zlila s Slovenskim planinskim društvom. ... V vsebinskem pogledu današnja Skala ne prinaša česa takega, kar ne bi gojili in razvijali že v obstoječih planinskih društvih, zato bo verjetno tako odločilno težko vplivala na planinska društva in Planinsko zvezo Slovenije kot je to storil Turistovski klub Skala pred sedmimi desetletji. Brez vpliva pa zagotovo ne bo ostalo; že sam obstoj dveh sorodnih organizacij bo vnesel konkurenčni boj pri pokrivanju prostora, trgu idej, članstvu, pa tudi pojmi, kot so reprezentančnost, prestižnost in rivalstvo, ne bodo tuji v slovenskih gorah. ... V eni točki pa se zvezi bistveno razlikujeta in stojita na povsem nasprotnih bregovih. V Statut Planinske zveze Slovenije smo zapisali, da je planinska organizacija nestranskarska. To pomeni, da se v gorah ne bomo delili po strankarski pripadnosti, ki naj ostane osebno prepričanje vsakega obiskovalca gora; da ni dopustno, da so strankarski funkcionarji obenem tudi funkcionarji v planinskih društvih in njihovi Zvezi. Nasprotno Zveza gornjskih klubov Skala ne skriva, resda pa tudi ne obeša na velik zvon, da je blizu eni od pomembnejših političnih strank. V pismu enega od klubov so se predstavili kot »pomladna alternativna oblika dejavnosti na področju gora«.

Do tesnejšega sodelovanja med obema planinskima organizacijama ob ustanovitvi nove Skale ni prišlo.

Politično dimenzijo nove Skale je kasneje priznala tudi Skala sama. Konec junija 2008 je bila na Bledu in v Stari Fužini Konferenca slovenskih planinskih društev iz zamejstva in tujine, ki jo je (ob sodelovanju obeh planinskih organizacij, to je že treba poudariti) pripravil Svetovni slovenski kongres. Po konferenci je izšel zbornik (Slovensko planinstvo ... 2008) in v njem je dr. France Sevšek, predsednik Slovenskega gorniškega kluba Skala, jasno zapisal, zakaj tudi so se ustanovili: »Veliko skalaških idej je kasneje sprejelo tudi Slovensko planinsko društvo ter so se kasneje prenesle tudi v Planinsko zvezo. Zakaj potem danes Skalo sploh še potrebujemo? Priznati je treba, da je na začetku ustanavljanja gorniških klubov, ki so se leta 1997 združili v Skalo, botrovala predvsem tedanja enostranska politična usmeritev Planinske zveze (*Slovenije, opomba BP*).«

Kaj se skriva za tem očitkom? Verjetno je eden najbolj nazornih primerov življenje in delo Pavle Jesih (1901–1976), predane članice Turistovskega kluba Skala, ene od dveh velikih slovenskih alpinistk prve polovice 20. stoletja. Pavla Jesih je bila pred in med drugo svetovno vojno lastnica največje verige kinematografov v Jugoslaviji. Po vojni so ji zaplenili vse premoženje, ujeta je bila v prepad političnih spletk in hinavščine najbližjih. Življenje je končala bolna in sama (A. E. SKUBIC, 2013). Spomnimo tudi, da je ob aretaciji alpinista in člana Alpinističnega odseka Železničar Janeza Janše (31. maja 1988) tedanji urednik Planinskega vestnika na notranji strani zadnjega ščitnega ovitka Planinskega vestnika zapisal: »Krovna slovenska planinska organizacija, katere član je Janez Janša, ni storila čisto nič v obrambo svojega planinskega tovariša. Tako naj se vsaj Planinski vestnik ob fotografiji svojega planinskega člana pridruži protestu slovenske svobodoljubne javnosti, ki se zavzema za civilne zakone sodobne civilne družbe« (M. RAZTRESEN 1988, str.369). Ko je nastajala knjiga Slovensko planinstvo (2011), sem kot urednik predlagal, da avtor v knjigo uvrsti omembo tega prispevka iz časa demokratizacije Slovenije, vendar predloga ni upošteval. Na tem mestu pa vendarle velja omeniti enega od svetlih dejanj: vsakoletni koledar Planinske zveze Slovenije (oblikovalec je bil Jurij Kocbek), ki ga je za sofinanciranje odprav vrhunškega alpinizma vsako leto pripravljval Tone Škarja. Ob 100. obletnici rojstva Edvarda Kocbeka (2004) je koledar izšel v 20.000 izvodih opremljen z njegovo poezijo.

V Planinski zvezi Slovenije je leta 2004 potekala razprava o nezdržljivosti opravljanja političnih funkcij z vodstvenimi nalogami v planinski organizaciji. V Vodilih (VODILA ... 1999) smo opredelili, da »se v gorah ne bomo delili po strankarski pripadnosti, ki naj ostane osebno prepričanje vsakega obiskovalca gora. Ni dopustno, da so vodilni strankarski funkcionarji obenem tudi vodilni funkcionarji v planinskih organizacijah.« To določilo, ki ga je sprejel najvišji organ planinske organizacije in določila statuta, ki so govorila o tem, da je planinska organizacija del civilne družbe in da stališča najvišjega organa veljajo za vse, je s članstvom v Pokrajinskem odboru Liberalne demokracije Slovenije za Gorenjsko, ki ga je podkrepil s kandidaturo za poslanca Državnega zbora na listi iste stranke, prekršil predsednik Planinske zveze Slovenije mag. Franci Ekar.

Planinsko društvo Domžale je sprožilo postopek za razpravo in odločanje o tem problemu na Izredni skupščini Planinske zveze Slovenije, kar je podprlo še 37 drugih planinskih društev. Skupščina, ki je bila 23. oktobra 2004 na Brdu pri Kranju, je z veliko večino glasov podprla sklep: »Skupščina Planinske zveze Slovenije ugotavlja, da je v skladu s Statutom Planinske zveze Slovenije in Vodili pri delu Planinske zveze Slovenije in planinskih društev opravljanje funkcionarskih nalog v politični stranki nezdržljivo z opravljanjem vodstvenih funkcij v organih planinske organizacije«.

Leta 2011 sem v imenu Planinske zveze Slovenije odgovoril na članek v časniku Delo, v katerem je med drugim pisalo: »V imenu »nove evangelizacije« se na vseh področjih v slovenski družbi krepí razkol med »katoliškimi« (npr. pedagogi, pravniki, zdravniki, *planinci*, pevci itd.) in tistimi, ki so »v temi« (kot je bilo moderno v zadnjem desetletju 20. stoletja) ali so »zmedeni« (ker pač niso več pripadniki »prave vere«) in se ne zavedajo, da je edino pravilna drža samo povezava katerekoli dejavnosti (in tudi strok, znanosti) z vero (lahko izjemoma tudi kakšno drugačno, važno, da je vera!)« (M. JOGAN 2011).

V odgovoru sem zapisal (B. PERŠOLJA 2011c): »Čeprav ni natančno razvidno, kje avtorica vidi razkol med planinci, pojasnujemo naslednje: dejstvo je, da smo že pred drugo svetovno vojno imeli na Slovenskem dve planinski organizaciji (Slovensko planinsko društvo in Turistovski klub Skala), ki razkoraka nista širili na polju »nove evangelizacije«, temveč na polju alpinistike in kulturnega delovanja v gorah (mladi Turistovski klub Skala) v nasprotju z gospodarsko dejavnostjo (staro Slovensko

planinsko društvo). In dejstvo je, da imamo tudi sedaj dve planinski organizaciji: Planinsko zvezo Slovenije in Slovenski gorniški klub Skala – zvezo gorniških klubov Skala.«

5 Pogodba o medsebojnem sodelovanju

V luči razvoja planinstva/gornišstva se zdi normalno, tudi običajno, da sta med letoma 2006 in 2011 imela Planinska zveza Slovenije in Slovenski gorniški klub Skala – zveza gorniških klubov sklenjeno Pogodbo o medsebojnem sodelovanju s pripadajočo Izjavo (POGODBA ... 2006). Pogodbo (glede na pravni značaj je vsekakor zanimivo, da ni šlo – kot je to v takih primerih običajno – za dogovor o sodelovanju) je s strani Planinske zveze Slovenije na sedežu Planinske zveze Slovenije v Ljubljani sklenil njen častni član in predsednik mag. Franci Ekar, s strani Slovenskega gorniškega kluba Skala – zveze gorniških klubov pa predsednik dr. France Sevšek.

“V nagovoru pred podpisom pogodbe, sta oba predsednika poudarila, da med obema organizacija ni nikakršne konkurence – tako kot ni bilo konkurence pred drugo svetovno vojno med SPD in Skalo – in podpis pogodbe o sodelovanju dejansko pomeni sodelovanje in dopolnjevanje med obema organizacijama. Skupna želja je da se da čim večjo podporo razvoju planinske/gorniške dejavnosti v Sloveniji. (PODPIS ... 2006)”

Častni član Planinske zveze Slovenije Ekar je pogodbo podpisal brez soglasja upravnega odbora Planinske zveze Slovenije (ki besedila ni nikoli obravnaval), kaj šele odločitve Skupščine Planinske zveze Slovenije, ki je bila po statutu Planinske zveze Slovenije edina pristojna za sklepanje o tovrstnih povezovanjih. Planinska zveza Slovenije je v pogodbi pristala na formulacijo, da »pogodbeni stranki ugotavljata, da Skala izhaja iz tradicij slovenske gorniške dejavnosti, PZS pa iz tradicij slovenskega gornišstva« (POGODBA ... 2006). V čem je razlika? Kaj sta pogodbeni partnerici s tem želeli sporočiti?

Podpis pogodbe je v govoru ob 85. obletnici Turistovskega kluba Skala (v originalnem besedilu sicer piše Gorniškega kluba Skala) pozdravil predsednik vlade Janez Janša: »Danes lahko rečem, da me zato veseli, da sta Skala in PZS letos tudi formalno podpisali *dogovor o sodelovanju*. Medsebojna toleranca, priznavanje in spoštovanje ter sodelovanje namreč pomenijo to, da sta obe organizaciji postali uspešni« (MAGNETOGRAM ... 2006).

6 Sobivanje ali gornišтво = ali ≠ planinstvo

Novodobna polemika o planinstvu/gorništvu se je začela nemudoma, takoj po ustanovitvi nove Skale.

Na slavnostni akademiji v počastitev ustanovitve Slovenskega gorniškega kluba Skala (7. oktobra 1997) je slavnostni govornik predsednik dr. Anton Jeglič med drugim dejal: »Še pojasnilo, zakaj uporabljamo izraze gornik, gornišтво. Gore in gornišťvo so slovenski izrazi, ki ne potrebujejo pojasnila. Poznamo pa v naših gorah planine — ovčje, kozje, kravje in konjske planine, ki so vedno oživele poleti, ko so svojo živino ali drobnico tja prignali past pastirji — planinci. Zato za gore ne uporabljamo besede planine, namesto planinstva ali planinarstva pa raje uporabljamo gornišťvo in za gornike ne uporabljamo izraza planinci, planinke. Veseli nas, da se je naš predlog neverjetno hitro prijel, brez vsake namenske promocije, zgolj z našim delovanjem« (NEKOČ SPD 1998, str. 11).

Sledil je odgovor predsednika Planinske zveze Slovenije Andreja Brvarja: »Člani nove zveze pojmujejo sami sebe v odnosu do gora ekskluzivno, kot elito. Radi se imenujejo gorniki, da bi morda s tem označili razliko v zahtevnosti ciljev od množic, ki običajno obstane na nižjih vrhovih in položnejših poteh. Kot se je slišalo na slavnostni akademiji, gornik hodi po brezpotjih za razliko od kravjih, ovčjih, kozjih in konjskih pastirjev — planincev. To so sicer delitve, ki jih poznamo iz časov, ko je z Rousseaujevimi načeli »nazaj k naravi« ozaveščena gospoda obiskovala gorske predele, po brezpotjih pa so jih vodili in jim poti nadelovali domači prebivalci, ki so s tem služili dodaten denar za preživetje. Zgodovina bo sicer pokazala, ali bo meja med »planinsko rajo« in »gorniškim meščanstvom« tekla prav med Planinsko zvezo Slovenije in Gorniškim klubom Skala, vsekakor pa funkcionarjem nove gorniške zveze namesto vzvišene delitve na rajo in gospodo ne bi škodilo malo več skromnosti in objektivnosti. Programi mnogih planinskih društev, predvsem tistih, ki niso preobremenjena s planinskim gospodarstvom, so sestavljeni tako, da zadovoljujejo tudi gorniške sladokusce« (A. BRVAR 1998).

Kmalu za tem in dobrih sto deset let po začetku organiziranega delovanja smo dobili Planinski terminološki slovar, eno temeljnih del na strokovni, jezikovni in raziskovalni ravni za potrditev samozavesti gorniškega delovanja (B. PERŠOLJA 2011a). Gre za

razlagalni, normativni in prevodni slovar ali spoznavni zemljevid gorništvu, ki dokazuje visoko raven razvitosti gorniške stroke. Pojma planinstvo in gorništvu sta v slovarju (PLANINSKI ... 2002) pojasnjena takole:

»planinstvo – dejavnost, ki vključuje hojo v gore po označenih, nadelanih, zavarovanih poteh in ali manj zahtevnih brezpotjih, plezanje, smučanje

a: alpinism, mountain climbing, mountaineering

n: Alpinismus, Bergsteigen

f: alpinisme

i: alpinismo

gorništvu – športna dejavnost, ki vključuje hojo v gore po nadelanih, označenih in neoznačenih, zavarovanih in nezavarovanih poteh, po brezpotju, plezanje, smučanje

a: alpinism, mountaineering

n: Alpinismus, Bergsteigen

f: alpinisme

i: alpinismo«

Slovarska razlika je, da je gorništvu športna dejavnost, kar planinstvo očitno ni. Da gorništvu vključuje hojo po neoznačenih in nezavarovanih poteh in da sta v angleškem prevodu skrivnostno izginili besedi *mountain climbing*. Ti razločki imajo znanega avtorja. Na seji slovarskega uredniškega odbora sem bil prisoten, vendar nasprotni predlogi niso bili upoštevani.

Leta 2007 je v Ljubljani in v Domžalah od 7. do 10. februarja 2007 potekal 1. mednarodni festival gorniških filmov. Nekaj mesecev kasneje istega leta je Skupščina Planinske zveze Slovenije v Ilirski Bistrici iz Statuta Planinske zveze Slovenije izbrisala besedo gorništvu, ki je bila v njem od leta 1994. Predlogu za brisanje je pisno nasprotoval upravni odbor Planinskega društva Domžale. Na dveh sejah upravnega odbora Planinske zveze Slovenije sem razpravljajal o tem in kot eden redkih glasoval proti temu predlogu.

Gre za enega od vrhuncev dogajanja, ki se je začelo po ustanovitvi nove Skale. Bojan Pollak, alpinist, gorski vodnik in gorski reševalec iz Kamnika, je na številne naslove razposlal pismo (B. POLLAK 2000), ki je bilo objavljeno tudi v Planinskem vestniku in v Obvestilih PZS. »Dokler se ni vmešala politika, ki ji sledi tudi del planincev, članov

planinske organizacije, ki verjetno na ta način, verjetno povsem nezavedno kažejo svoj odnos do naše zgodovine, našega naroda, je bil izraz »gornik« povsem sprejemljiv in bi kaj lahko ostal v takem pomenu, kot se je začel, ker je pač samo prikazal del planinske dejavnosti. Sedaj pa hoče povsem prevzeti pojem planinstva in tako izriniti več kot sto let uveljavljeno pojmovanje, kar med drugim pomeni tudi rušenje planinske organizacije, razdvajanje njenega članstva, saj sedaj nekateri celo poskušajo nadomestiti izraz planinec, planinstvo, planinski z izrazom gornik, gorništvo, gorniški. To se mi pa ne zdi v redu. Posebej še, ker ima tudi politični prizvok.« Uvodoma je zapisal, da je »včasih prav čudno, saj se npr. ponesrečijo samo planinci, nikoli gorniki!«

Zapis je bil idejna podlaga politizacije besede gorništvo in njenega potiskanja iz planinskih vrst v naslednjih letih. Lov je bil odprt, takratno vodstvo Planinske zveze Slovenije pa zanj zelo dovzetno.

Vrhunec je dogajanje doseglo 22. oktobra 2008, ko je Predsedstvo Planinske zveze Slovenije izdalo okrožnico s sklepom, »da uporaba besed »gornik« in »gorništvo« v Planinski zvezi Slovenije ni dovoljena. (PONAVLJAJOČE ...2008)« Sklep je bil v nasprotju z notranjim pravom Planinske zveze Slovenije in je bil kasneje – po burnem odzivu javnosti – odpravljen (OKROŽNICA ... 2008; B. PERŠOLJA 2008b).

Zmotno (predvsem pa preveč poenostavljeno in površno) je prepričanje, da je šlo za črkarsko pravdo. Šlo je za temeljna vsebinska vprašanja, ki določajo gorniški vsakdanjik (B. PERŠOLJA 2017a, str. 4–9). Zato v tem dogajanju ni bilo nobenega zmagovalca. Vsi so bili poraženci in vsi so bili v senci gora, ki se dvigujejo nad dolinsko meglo. Da to drži, potrjuje nesluteni uspeh pridobitnega, s strani države sponzoriranega pohodništva (B. PERŠOLJA 2021).

Kot soavtor novega Statuta Planinske zveze Slovenije (STATUT PZS...) sem leta 2012 v 4. členu zapisal, da planinstvo in gorništvo uporabljamo kot sopomenki v pomenu »športna, gospodarska, raziskovalna, naravovarstvena, zaščitno-reševalna, humanitarna in kulturna dejavnost, povezana z gorsko naravo.«

Sam besedo gorništvo uporabljam ves čas svojega delovanja. Upravni odbor Planinske zveze Slovenije je februarja 1992 na primer obravnaval dokument Gorništvo je sestavni

del slovenske zgodovine, kulture in sedanjega življenja. Šlo je za programski dokument, s katerim sem kandidiral za predsednika Mladinske komisije. V njem sem med drugim predlagal uresničevanje projekta kakovostne množičnosti, kot odgovor na vedno večji obisk gorskega sveta. Cilj projekta je usposobiti vsakega posameznika za samostojno in varnejšo hojo v gore. Oktobra 1995 je Mladinska komisija Planinske zveze Slovenije izdala knjigo *Mladi v gorništvu in gorniški organizaciji*. Jeseni istega leta je izšla *Gorniška pesmarica*.

7 Gradnja Slovenskega planinskega muzeja

Ena od ključnih skupnih točk obeh planinskih organizacij je bila gradnja Slovenskega planinskega muzeja. V začetku leta 2008 so se v pobudo o ustanovitvi Ustanove Avgusta Delavca, v kateri so zbirali namenska sredstva za zgraditev in delovanje Slovenskega planinskega muzeja, povezali ustanovitelji ustanove: Planinska zveza Slovenije, Slovenski gorniški klub Skala – zveza gorniških klubov in Planinsko društvo Dovje-Mojstrana.

Na povezanost različnih hotenj ob istem cilju je spomnila 10. obletnica muzeja (B. GRADIČ OSET 2020): »Podpredsednik Planinske zveze Slovenije in vodja projekta SPM Miro Eržen se z globoko hvaležnostjo spominja številnih generacij planincev, ki so več kot sto let živeli z idejo muzeja. »Še posebej sem hvaležen članom muzejskega odbora pri Planinskem društvu Dovje-Mojstrana na čelu z Avgustom Delavcem, Stankom Koflerjem in Janezom Jenkom ter številnim prostovoljcem, ki so ob strokovnem vodenju Gorenjskega muzeja Kranj in pomoči direktorja TNP Janeza Bizjaka, postavili Triglavsko muzejsko zbirko v Mojstrani. Zbirka je bila osnova, da je Slovenski planinski muzej sploh nastal. Osebno sem kot vodja projekta imel priložnost, da začeto delo ob razumevanju občine Kranjske Gore, Ministrstva za kulturo RS, sodelavcev v okviru Ustanove Avgusta Delavca, *izdatni pomoči Slovenskega gorniškega kluba Skala* ter številnih prostovoljcev nadaljujemo in ob poklicnem sodelovanju Gornjesavskega muzeja Jesenice, zaključimo s postavitvijo muzeja«.

Temeljni kamen za Slovenski planinski muzej so v Mojstrani položili 24. avgusta 2007 ob navzočnosti takratnega predsednika vlade Janeza Janše. Odprtje muzeja je bilo ob množični udeležbi ljubiteljev gora in govoru predsednika države dr. Danila Türka 7. avgusta 2010. (Da se zgodovina ponavlja, dokazuje tudi dogajanje ob gradnji novega,

ob požaru uničenega Frischaufovega doma na Okrešlju (1396 m, Kamniško-Savinjske Alpe): enako dogajanje z večinoma istimi akterji.)

8 Skalaška pot na Triglav

Nekaj let zatem, ko je bil Slovenski planinski muzej, kot del Gornjesavskega muzeja Jesenice, že odprt, so še potekale aktivnosti za uresničitev ene od zavez, ki je nastala v času gradnje Slovenskega planinskega muzeja. Gre namreč za projekt Skalaške gorniške poti (POBUDA ... 2011), ki naj bi vodila od Slovenskega planinskega muzeja po grebenu med Kotom in Krmo čez Črno goro (1378 m), Požar (1543 m), Mlinarice (1868 m), Vrbanove špice (2405 m) na Triglav (2864 m). Prvi del te poti danes ni označen/markiran (v skladu z Zakonom o planinskih poteh, Uradni list RS, št. 61/07) in velja za zahtevno brezpotje. Prvotni izvedbi je nasprotoval Triglavski narodni park (UREDITEV ... 2011).

Planinska zveza Slovenije pojasnjuje, da je projekt »trenutno v fazi mirovanja«, medtem ko v Skali pravijo: »goreče nam tli upanje, da bomo kmalu uspeli dokončati Skalaški pristop, ki bo preko grebenov Črne Gore, Mlinaric, Vrbanovih Špic, Rži in Malega Triglava simbolično povezal SPM kot kulturni hram slovenskega alpinizma, gorništva in planinstva z vrhom Triglava« (G. GOMIŠČEK 2021, str. 27).

9 Projekti Skale in odzivi nanje

Novi Skalaši ob različnih priložnostih med pomembnejšimi izvedenimi projekti navajajo (JEGLIČ 2001; 20 LET ... 2017): postavitve križa na Škrlatici (»Simbol skalaškega tovarštva.«), odprtje Slovenskega planinskega muzeja (»Z odločilno pomočjo Skale.«), miniatura obeležja Aljaževih stolpičev na vrhovih, zlasti na obmejnih območjih (»Tu žive Slovenci, to je slovenska zemlja.«), označevanje poti in brezpotij s kamnitimi možici (»Vzpodbujanje razvoja in pomena okoljske zavesti v najbolj ohranjenem in prvobitnem svetu.«), izvajanje nekaterih gornjskih dejavnosti – turno smučanje, gorsko kolesarjenje, jadrarno padalstvo (Turni klub Gora, Klub gorskih kolesarjev Volja, Gorniški klub jadrarnih padalcev) in gradnjo zavarovanih zelo zahtevnih plezalnih poti v Mojstrani in na Jezerskem.

Planinska zveza Slovenije se je – večinoma posredno – različno odzivala na projekte nove Skale. Tako je v Vodilih (VODILA ... 1999), v duhu Častnega kodeksa slovenskih planincev, v poglavju 2.3. Označevanje vrhov zapisala: »V več kot stoletni

zgodovini je planinska organizacija z odprtostjo omogočala, da so gore vedno ponujale priložnost in prostor za srečanja različnih generacij vseh družbenih slojev in različnih veroizpovedi. V obdobju po drugi svetovni vojni smo bili priča nestrpnemu delovanju proti drugače mislečim tudi v gorah, zlasti proti verujočim. Najbolj znani so primeri rušenja kapelice na Kredarici in nekaj križev na vrhovih. Ti vandalizmi so bili delo zaslepljenih posameznikov, planinska organizacija pri tem ni sodelovala. Ta brezumna dejanja obsojamo. Zavzemamo se, da država, ki je nekdanj tolerirala oz. s svojo politiko povzročala te vandalizme, poskrbi, da se povzročena škoda povrne. Planinska zveza Slovenije se zavzema za ponovno postavitve tistih verskih objektov oz. simbolov v gorah, ki so jih podrli zaslepljeni posamezniki.

Okolju niso prijazni poskusi tistih, ki bi radi postavili različna znamenja na gorskih vrhovih kljub temu, da jih poprej tam nikoli ni bilo. V takih primerih bomo dosledno zastopali stališče, da na gorski vrh sodi skrinjica z vpisno knjigo in žigom. Vsekakor bo urejanje oznak na vrhovih vprašanje, zaradi katerega se bomo morali aktivneje vključiti v postopke dodeljevanje koncesij za izrabo gorskega sveta.«

Gorsko kolesarjenje, ki ga Planinska zveza Slovenije zamegljeno in z napačnim imenom imenuje turno kolesarjenje, je ena od dejavnosti, ki se je sprva organizirano odvijala izven nje, vse obveznosti (vzdrževanje planinskih poti, reševanje konfliktov, iskanje sistemskih (zakonodajnih) rešitev ...) pa so padle prav nanjo. Zanimivo je tudi dogajanje s turnim smučanjem, ki je v okviru Mladinske komisije Planinske zveze Slovenije in njenih tednov turne smuke, bila ena privlačnejših in uspešnejših dejavnosti. Iz polja prostovoljnosti delovanja je s plitvo, a uspešno komercializacijo ta lepa, prvinska oblika gibanja skorajda v celoti izšla iz Planinske zveze Slovenije. V času, ko sta iz Planinske zveze Slovenije izšli Združenje gorskih vodnikov Slovenije (2000–2002) in Gorska reševalna zveza Slovenije (2006) je bilo v razpravah in v medijih moč zaslediti ocene, da za temi prizadevanji stoji »politika« s ciljem oslabitve Planinske zveze Slovenije.

Planinska zveza Slovenija se je razprave o feratah dolgo ogibala (B. PERŠOLJA 2015a, 2015b). Upravni odbor je na 17. seji (19. september 2013) sprejel vsebinska izhodišča Planinske zveze Slovenije za novo zakonsko ureditev planinskih poti. V noveliranem zakonu naj bi bila »dopustna označitev že obstoječih poti s planinskimi oznakami in omejena gradnja novih planinskih poti. V visokogorju ne bo dopustna gradnja novih

planinskih ali drugih poti.« Kategorizacija poti naj bi se razširila tako, da bi se dodala »kategorija izjemno zahtevna planinska pot.« Na koncu je omenjeno, naj se »preuči možnost, da se v okviru zakona uredi tudi vzpostavitev, vzdrževanje, evidence in pogoji ter način skrbništva za poligone za gibanje po zavarovanih plezalnih poteh v sredogorju«. Do spremembe zakona o planinskih poteh ni prišlo.

Upravni odbor Planinske zveze Slovenije je Priporočila PZS za gradnjo, vzdrževanje in obnovo zavarovanih plezalnih poti sprejel na 6. seji (18. junij 2015). Uvodni stavek tega priporočila se glasi: »Z gradnjo zavarovanih plezalnih poti se večji skupini ljudi – obiskovalcev gora ne-alpinistov odpira nov svet strmih in prepadnih sten.« V tem stavku je povedano vse, zaradi česar ta priporočila ne bi smela biti sprejeta. Še več: Planinska zveza Slovenije je ta priporočila pripravila za druge (zlasti za novo Skalo), »kot strokovne in neobvezujoče smernice za organizacije, ki v Sloveniji želijo graditi nove zavarovalne plezalne poti«, hkrati so ta priporočila »tudi smernice PZS na področju zavarovanih plezalnih poti.« Prizadevanja nove Skale so v nasprotju s tem, kar so napovedali – »smo proti gradnji novih poti in proti markacijam, namenjenim odpiranju novih območij v gorah« (NEKOČ SPD 1998, str. 13).

10 Sodelovanje danes

Za potrebe tega prispevka sem na Slovenski gorniški klub Skala – zvezo gornjskih klubov in Planinsko zvezo Slovenije naslovil več (podobnih) vprašanj o preteklem in prihodnjem delovanju, o odnosu med obema organizacijama in o dilemah, ki se ob tem porajajo (B. PERŠOLJA 2021). Nova Skala do oddaje tega prispevka na vprašanja ni odgovorila.

Planinska zveza Slovenije je odgovorila na vsa vprašanja. Poudarili so, da je »najpomembnejši projekt, ki sta ga ti dve organizaciji izpeljali v tesnem sodelovanju in s preseganjem negativnega odnosa in nezaupanja posameznikov v obeh organizacijah, nedvomno izgradnja Slovenskega planinskega muzeja, ki se je žal vlekla od leta 1996 do odprtja leta 2010.« Glede morebitnih prihodnjih projektov pa: »V sedanjem obdobju vidimo skupna prizadevanja za umestitev gorskega kolesarstva v okvir gorskih športov in s tem tudi regulacijo tega področja; skupna prizadevanja za sistemsko ureditev financiranja vzdrževanja planinskih poti ter ekološke in energetske sanacije planinskih koč ter skupnega iskanja optimuma med »izkoriščanjem in varovanjem« gorskega sveta. Tudi pomoč pri obnovi pogorelih planinskih koč je del tega sodelovanja.«

Planinska zveza Slovenije nekdanjo pogodbeno partnerico (pogodba leta 2011 ni bila več podaljšana) vidi »kot uspešno. Kljub pogosto izraženemu stališču, da je planinstvo – gorništvo del nacionalne identitete, se to v splošnem odnosu družbe do aktualnih vprašanj te dejavnosti (v primerjavi s sosednjimi alpskimi državami) ne odraža. Zato cenimo vsako organizacijo, ki s svojo dejavnostjo usmerja ljudi k obiskovanju gora na način, ki je soroden vrednotam in ciljem Planinske zveze Slovenije ter aktivno pripomore k razvoju različnih športnih dejavnosti povezanih z gorami ob istočasnem spoštovanju narave in kulturne dediščine.«

11 Sklep

Turistovski klub Skala »je v obdobju med obema vojnama gradil ideološko podlago slovenskega gorništva« (T. STROJIN 2008, str. 32). Njegova ustanovitev je bil odgovor na neizpolnjene želje in hotenja mlade generacije v okviru Slovenskega planinskega društva, ki za razvoj športnih dejavnosti v gorah ni imelo posluha. S svojim delovanjem je odločilno prispevalo k razvoju teh dejavnosti v slovenskem prostoru, z dosežki pa prispevalo tudi pomemben delež k razvoju alpinizma v evropskem prostoru. Ob tem ne smemo spregledati velikega prispevka v kulturi, predvsem na področju gorniške fotografije, filmske umetnosti in publicistike ter seveda tudi na področju gorskega reševanja. »Skala je bila demokratična, domoljubna in nepolitična organizacija ... da so bili pomembni zgolj gorniško delovanje in dosežki« (E. GRADNIK 2011; E. GRADNIK, P. MIKŠA 2017, str. 5).

V novejših predstavitev Turistovskega kluba Skala (MUZEJSKA ... 2011; E. GRADNIK 2011; E. GRADNIK, P. MIKŠA 2017) je z vidika nasledstva idej in delovanja, zlasti v časovnem obdobju, ko je Slovenija postala samostojna in neodvisna država, predstavljena le aktivnost klubov, ki so združeni v Slovenski gorniški klub Skala – zvezo gorniških klubov. Ustvarjen je vtis, da je edini dedič (v širokem pojmovanju te besede) predvojnega Turistovskega kluba Skala le nova Skala, nikakor pa ne (tudi) Planinska zveza Slovenije ali slovensko planinstvo/gorništvo v celoti.

Takšen prikaz ni ustrezen. Ne ujema se z dejstvi, ki jih na primer povzema enciklopedični zapis »da je iz družbe idealističnih, celo romantičnih in v gore zaljubljenih rosno mladih ljudi v obdobju med obema vojnama nastala močna

planinsko-športna in kulturno-vzgojna organizacija – Turistovski klub Skala. Obdobje delovanja Skale velja za eno najbolj vsestransko bogatih v slovenski gorniški zgodovini. Iz vrst skalašev so izšli številni odlični alpinisti, smučarji, sankarji, gorski reševalci, fotografi, literati, predavatelji in filmski ustvarjalci« (E. GRADNIK 2011; E. GRADNIK, P. MIKŠA 2017).

Kaj od tega primerjalno gledano danes predstavljata Slovenski gorniški klub Skala – zveza gorniških klubov in Planinska zveza Slovenije? Katera od obeh ima v svojem programu (kakovostno in količinsko) več gorniškega programa? In kje danes živi gorniški duh?

Dilema seveda ni nova, a v preteklosti smo že izbrali razumevanje, da je del najstarejše zgodovine skupen nam vsem, ne zgolj peščici posameznikov ali zgolj enemu društvu. »V tem (združevanju, opomba BP) je zelo pomembna družbena vloga Planinske zveze Slovenije, ker skuša v tem prostoru, ko se vsi ves čas delimo, združevati ljudi in ideje« (V. HABJAN 2014).

12 Viri in literatura

20 let SGK Skala (12. 5. 2017). Medmrežje: <https://www.gore-ljudje.si/Objavljalci/20-let-sgk-skala> (14. 1. 2021).

BRVAR, Andrej (1998): *Konkurenca tudi v gorah. Planinski vestnik 3*. Ljubljana.

GOMIŠČEK, Gregor (2021): *Razmišljanja ob 10. obletnici postavitve Slovenskega planinskega muzeja. Skala 2021*. Medmrežje: <https://www.sgk-skala.si/Obvestila/Zbornik/?L=2021> (14. 1. 2021).

GRADIČ OSET, Barbara (2020): *Slovenski planinski muzej stopa v drugo desetletje z novimi razmišljanji*. Medmrežje: <https://www.pzs.si/novice.php?pid=14506> (14. 1. 2021).

GRADNIK, Elizabeta (2011): *Trden kakor skala: 90-letnica ustanovitve Turistovskega kluba Skala*. Žirovnica, Mojstrana: Slovenski planinski muzej.

GRADNIK, Elizabeta, MIKŠA, Peter (2017): *Trden kakor skala: kratka zgodovina Turistovskega kluba Skala*. Ljubljana: Planinska založba.

HABJAN, Vladimir (2014): *Uspeli ohraniti prostovoljnost delovanja: pogovor z vodstvom PZS o preteklem mandatu. Planinski vestnik 2*. Ljubljana.

JEGLIČ, Anton (2001): *Osemdeset let Skale*. Medmrežje: <https://www.sgk-skala.si/Zbornik80letSkale/Skala1.html> (14. 1. 2021).

- JOGAN, Maca (2011): *Junak(i) našega časa. Sobotna priloga, 1. 10. 2011*. Medmrežje: <https://old.delo.si/zgodbe/sobotnapriloga/junak-i-nasega-casa.html> (14. 1. 2021).
- Magnetogram govora predsednika Vlade Republike Slovenije Janeza Janše ob 85. obletnici Gorniškega kluba Skala*, Trenta, 4. 8. 2006. Medmrežje: <http://www.nekdanji-pv.gov.si/2004-2008/nc/si/splosno/cns/novica/article/1914/1157/index.html> (14. 1. 2021).
- Muzejska razstava trden kakor skala – 90-letnica ustanovitve Turistovskega kluba Skala*, 2011. Medmrežje: <http://imffd.com/2011/event/22/index.html> (14. 1. 2021).
- Nekoč SPD in Skala, zdaj PZS in Skala* (1998). Planinski vestnik 1. Ljubljana.
- Okrožnica: besedi »gornik« in »gorništvo«* (2008). Medmrežje: <https://www.gore-ljudje.si/kategorije/novosti/okroznica-besedi-gornik-in-gornistvo> (14. 1. 2021).
- PERŠOLJA, Borut (1997): *Geografski problemi imenoslovja Kamniško-Savinjskih Alp*. Diplomsko delo. Ljubljana.
- PERŠOLJA, Borut (2008a): *Gora je gora tudi, če je nimam za goro*. Medmrežje: <http://borut.blog.siol.net/2008/10/29/gora-je-gora-tudi-ce-je-nimam-za-goro/> (14. 1. 2021).
- PERŠOLJA, Borut (2008b): *Ko ostane samo še poraz*. Medmrežje: <http://borut.blog.siol.net/2008/11/22/ko-ostane-samo-se-poraz/> (14. 1. 2021).
- PERŠOLJA, Borut (2010): *Srečno v gorah (in na tekmovanju Mladina in gore)!* Medmrežje: <http://borut.blog.siol.net/2010/01/10/srecno-v-gorah-in-na-tekmovanju-mladina-in-gore/> (14. 1. 2021).
- PERŠOLJA, Borut (2011a): *Samozavestno naprej ali slovenska šola gorništva*. Slovensko planinstvo = Slovene mountaineering. Ljubljana: Planinska zveza Slovenije.
- PERŠOLJA, Borut (2011b): *Čopov Jakec*. Medmrežje: <http://borut.blog.siol.net/2011/12/17/copov-jakec/> (14. 1. 2021).
- PERŠOLJA, Borut (2011c): *Junaki našega časa. Delo, 1. 10. 2011*.
- PERŠOLJA, Borut (2014): *85 let Tumovih Julijskih Alp*. Medmrežje: <http://borut.blog.siol.net/2014/09/25/85-let-tumovih-julijskih-alp/> (14. 1. 2021).
- PERŠOLJA, Borut (2015a): *Feratno slepomišenje (1)*. Medmrežje: <http://borut.blog.siol.net/2015/08/18/feratno-slepomisenje-1/> (14. 1. 2021).
- PERŠOLJA, Borut (2015b): *Feratno slepomišenje (2)*. Medmrežje: <http://borut.blog.siol.net/2015/08/19/feratno-slepomisenje-2/> (14. 1. 2021).
- PERŠOLJA, Borut (2017): *Gorništvo in ne več planinstvo*. Geografski obzornik 3-4. Ljubljana.

- PERŠOLJA, Borut (2017b): *K zgodovini Državnega tekmovanja Mladina in gore (1)*. Medmrežje: <http://borut.blog.si/2017/01/29/k-zgodovini-drzavnega-tekmovanja-mladina-in-gore-1/> (14. 1. 2021).
- PERŠOLJA, Borut (2017c): *Nepotrebne razpoke v Skali*. Medmrežje: <http://borut.blog.si/2017/04/10/nepotrebne-razpoke-v-skali/> (14. 1. 2021).
- PERŠOLJA, Borut (2020): *Male zmage pohodništva*: razovčeni oltar (1)*. Medmrežje: <http://borut.blog.si/2020/10/29/male-zmage-pohodnistva-razovceni-oltar-1/> (14. 1. 2021).
- PERŠOLJA, Borut (2021): *Vprašanja z in brez odgovorov*. Medmrežje: <http://borut.blog.si/2021/01/21/vprasanja-z-in-brez-odgovorov/> (14. 1. 2021).
- Planinski terminološki slovar: slovensko-angleško-nemško-francosko-italijanski slovar planinskega, alpinističnega, plezalskega izrazja* (2002). Ljubljana: Založba ZRC.
- Pobuda za trasiranje in ureditev Skalaške poti od Slovenskega planinskega muzeja do vrha Triglava*. Dopis Slovenskega planinskega muzeja, 13. 3. 2011.
- Podpis pogodbe o sodelovanju* (22. 6. 2006). Medmrežje: <https://www.gore-ljudje.si/Kategorije/Novosti/pogodbo-o-sodelovanju> (14. 1. 2021).
- Pogodba o medsebojnem sodelovanju in izjava*, 20. 6. 2006.
- POGRAJC, Bojan (2021): *Obuditev spomina za 25-letnico delovanja skalašev v samostojni Sloveniji. Skala 2021*. Medmrežje: <https://www.sgk-skala.si/Obvestila/Zbornik/?L=2021> (14. 1. 2021).
- POLLAK, Bojan (2000): *Nekaj razmišljanj o poskusih preimenovanja planinstva v gorništvu* (10. 10. 2000).
- Ponavljajoče se kršitve Vodil pri delu PZS in PD ter Statuta PZS – navodilo organom in funkcionarjem PZS ter Strokovni službi PZS* (22. 10. 2008).
- POTOČNIK, Miha (1961): *Ob skalaškem jubileju*. *Planinski vestnik* 8. Ljubljana.
- RAZTRESEN, M. (1988): V podporo Janezu Janši, članu AO Železničar iz Ljubljane. *Planinski vestnik* 7–8. Ljubljana.
- Skala (1997)*. *Enciklopedija Slovenije* 11. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Skala (2011)*. *Slovenika P–Ž: slovenska nacionalna enciklopedija*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- SKUBIC, Andrej E. (2013): *Pavla nad prepadom*. Gledališki list Slovenskega mladinskega gledališča – sezona 2013/2014, 2. Ljubljana: SMG. Medmrežje: https://veza.sigledal.org/media/uploads/Dokumenti/gledali-ki-listi/gl_pavla_net.pdf (14. 1. 2021).

Slovensko planinstvo po svetu: konferenca slovenskih planincev iz sveta in Slovenije (2008). Bled: Svetovni slovenski kongres.

Statut Planinske zveze Slovenije. Medmrežje: <https://www.pzs.si/vsebina.php?pid=182> (14. 1. 2021).

Statut Slovenskega gorniškega kluba Skale – zveza gorniških klubov. Medmrežje: <https://www.sgk-skala.si/statutskale2012.html> (14. 1. 2021).

STROJIN, Tone (2008): *Dr. Henrik Tuma: slovenski alpinist, narodni prosvetitelj, politik, publicist in odvetnik*. Ljubljana: Slovenski gorniški klub Skala.

ŠKERLAK, Vladimir (1961): *Zgodovina Alpinističnega kluba Skala*. Planinski vestnik 8. Ljubljana.

TUMA, Henrik (2000a): *Imenoslovje Julijskih Alp* (ponatis izdaje iz leta 1929). Ljubljana: Založba Tuma.

TUMA, Henrik (2000b): *Planinski spisi*. Ljubljana: Založba Tuma.

Ureditev Skalaške poti od Slovenskega planinskega muzeja v Mojstrani do vrha Triglava. Dopis Triglavskega narodnega parka, 14. 6. 2011.

Vodila pri delu Planinske zveze Slovenije in planinskih društev (obravnavana in sprejeta na Skupščini Planinske zveze Slovenije – Maribor, 24. 5. 1999 in Ljubljana, 23. 10. 1999).